

ЕЛЕКТРИЧНІ МАШИНИ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Перший (бакалаврський)</i>
Галузь знань	14 «Електрична інженерія»
Спеціальність	141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка»
Освітня програма	Електричні машини і апарати (<i>electric machines and apparatus</i>)
Статус дисципліни	Цикл загальної підготовки
Форма навчання	Очна (денна) та очна (денна) прискорена
Рік підготовки, семестр	Студенти загальної форми навчання - 3 курс, 5-й семестр
Обсяг дисципліни	150 годин / 5 кредити ECTS (Лекції – 54 год., Лабораторні роботи – 36 год, Самостійна робота – 60 год.)
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Екзамен/МКР/РГР
Розклад занять	http://rozklad.kpi.ua
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Лектори: д.т.н., проф. Васьковський Юрій Миколайович, тел. 0501022010 Лабораторні: ст. викладач Ігнатюк А.С.
Розміщення курсу	Посилання на дистанційний ресурс Moodle https://do.ipro.kpi.ua/course/view.php?id=884

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Програму навчальної дисципліни «Електричні машини» складено відповідно до Освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти підготовки бакалавра за спеціальністю за спеціальністю 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка» та спеціалізацію «Електричні машини і апарати».

Метою навчальної дисципліни є формування та закріплення у студентів наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК06. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

ЗК07. Здатність працювати в команді.

ЗК08. Здатність працювати автономно.

Фахові компетентності:

ФК11. Здатність вирішувати практичні задачі із застосуванням систем автоматизованого проектування і розрахунків (САПР).

ФК12. Здатність вирішувати практичні задачі із залученням методів математики, фізики та електротехніки.

ФК15. Здатність вирішувати комплексні спеціалізовані задачі і практичні проблеми, пов'язані з роботою електричних машин, зокрема електричних машин постійного струму.

ФК17. Здатність розробляти проекти електроенергетичного, електротехнічного та електромеханічного устаткування із дотриманням вимог законодавства, стандартів і технічного завдання.

ФК19. Усвідомлення необхідності підвищення ефективності електроенергетичного, електротехнічного та електромеханічного устаткування.

ФК20. Усвідомлення необхідності постійно розширювати власні знання про нові технології в електроенергетиці, електротехніці та електромеханіці.

ФК21. Здатність оперативно вживати ефективні заходи в умовах надзвичайних (аварійних) ситуацій в електроенергетичних та електромеханічних системах.

Предметом навчальної дисципліни є сукупність конструктивних параметрів та експлуатаційних характеристик сучасних машин постійного струму, методи їх дослідження та розрахунку.

Програмні результати навчання:

ПРО7. Здійснювати аналіз процесів в електроенергетичному, електротехнічному та електромеханічному обладнанні, відповідних комплексах і системах.

ПРО9. Уміти оцінювати енергоефективність та надійність роботи електроенергетичних, електротехнічних та електромеханічних систем.

ПРО19. Застосовувати придатні емпіричні і теоретичні методи для зменшення втрат електричної енергії при її виробництві, транспортуванні, розподіленні та використанні.

ПРО23. Застосовувати сучасні методи експериментального дослідження електричних машин постійного струму та електромеханічних комплексів на їх основі.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Пререквізити: успішне засвоєння дисципліни базується на знаннях, отриманих студентом під час вивчення таких дисциплін, як «Фізика», «Вища математика», «Теоретичні основи електротехніки», «Силові трансформатори».

Постреквізити: В структурно-логічній схемі навчального плану підготовки бакалаврів дисципліна «Електричні машини» забезпечує подальше вивчення таких дисциплін, як «Основи автоматизованого проектування електричних машин», «Виробництво та експлуатація електричних машин», «Математичне моделювання електричних машин».

3. Зміст навчальної дисципліни

Дисципліна структурно складається з 3-х змістовних модулів, а саме:

Змістовий модуль 1. Електричні машини постійного струму.

Тема 1.1 Конструкція та принцип дії машин постійного струму (МПС).

Тема 1.2. ЕРС, електромагнітний момент та явище реакції якоря МПС.

Тема 1.3. Генератори постійного струму (ГПС).

Тема 1.4. Двигуни постійного струму (ДПС).

Тема 1.5. Комутація машин постійного струму.

Змістовий модуль 2. Загальні питання електричних машин змінного струму

Тема 2.1. Обмотки машин змінного струму.

Тема 2.2. ЕРС обмоток змінного струму.

Тема 2.3. Магніторушійні сили і магнітні поля машин змінного струму.

Змістовний модуль 3. Асинхронні електричні машини (АМ)

Тема 3.1. Конструкція та принцип дії АМ з короткозамкненим та фазним ротором.

Тема 3.2. Рівняння, схема заміщення, векторна діаграма та втрати в АМ.

Тема 3.3. Електромагнітні моменти АМ

4. Навчальні матеріали та ресурси

Основні інформаційні ресурси:

1. Андрієнко В.М., Куєвда В.П. Електричні машини. Київ, НУХТ, 2012. – 366 с.
2. Осташевський М. О., Юр'єва О. Ю. Електричні машини і трансформатори: навч. посібник Харків : ФОРМ Панов А. М., 2017. – 452 с.
3. Яцун М.А. Електричні машини. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 464 с.
4. Курс: Електричні машини постійного струму (kpi.ua)
<https://do.ipro.kpi.ua/mod/resource/view.php?id=53050>
5. Електричні машини. Розділ Електричні машини постійного струму (методичні вказівки і контрольні задачі до практичних занять для студентів ОКР “бакалавр” напряму підготовки 6.050702 “Електромеханіка”) // Васьковський Ю.М., Гераскін О.А. Електронне навчальне видання з грифом ФЕА НТУУ «КПІ», 2014 р.
6. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт розділи: «Синхронні машини», «Машини постійного струму» для студентів напряму підготовки 6.050702 «Електромеханіка», / Уклад.: М.О. Реуцький, М.Г.Анпілогов, О.М.Давидов, Є.М.Дубчак.-К.:НТУУ «КПІ».2013 87 с.
7. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт, розділи «Трансформатори», «Асинхронні машини». // Реуцький М.О., Анпілогов М.Г., Давидов О.М., Дубчак Є.М. К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 54с.

Додаткові інформаційні ресурси:

8. Electrical Machines <https://books.google.com.ua/books?id=FLqMyqrZDgEC&hl=uk&source=qbs>.
9. Вольдек А.И. Электрические машины. М.-Л.: Энергия, 1978. – 832 с.
10. Читечян В.И. Электрические машины. Сборник задач. М.: Высшая школа, 1988. – 231 с.

Навчальний контент

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття:

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (посилання на літературу та завдання на СРС)
1	Лекція 1. Фізичні закони електромеханічного перетворення енергії в ЕМ. Закон електромагнітної індукції та сила Ампера. Умови односпрямованого електромеханічного перетворення енергії в ЕМ. Література: [1] с.84-87; [3] с.5-10. Завдання на СРС: Принцип оборотності ЕМ – режими генератора і двигуна електричної машини.
2	Лекція 2. Призначення, області застосування та принцип дії машин постійного струму (МПС). Загальна конструкція МПС. Призначення колектора. Принцип дії СМ. Література: [1] с.272-276; [7] с. 27-39. Завдання на СРС: Сфери застосування МПС (транспорт, верстатобудування тощо).
3	Лекція 3. Будова та режими роботи МПС. Конструкція МПС. Конструкція колектора, як визначального вузла МПС. Класифікація МПС за способом збудження. Література: [1] с.276-278; [7] с.27-39.

	<i>Завдання на СРС:</i> Алгоритми розрахунку магнітного кола МПС.
4	Лекція 4. Якірні обмотки МПС. Принцип виконання якірних обмоток машин постійного струму. Елементарні пази. Умови симетрії обмоток. ЕРС секції. <i>Література:</i> [1] с.279-284; [7] с.51 -90. <i>Завдання на СРС:</i> Крок секції по реальних і елементарних пазах.
5	Лекція 5. ЕРС якоря та електромагнітний момент машин постійного струму. Математичні вирази для ЕРС і електромагнітного моменту МПС. <i>Література:</i> [1] с.293-296; [7] с.90-97. <i>Завдання на СРС:</i> Аналіз основних чинників, що впливають на ЕРС і електромагнітний момент МПС.
6	Лекція 6. Реакція якоря МПС. Магнітне поле МПС при навантаженні. Реакція якоря і її види. Поперечна реакція якоря та її вплив на магнітне поле МПС. <i>Література:</i> [1] с.296-299; [7] с.99-108. <i>Завдання на СРС:</i> Зміна характеру реакції якоря при зсуві щіток на колекторі
7	Лекція 7. Втрати потужності і коефіцієнт корисної дії МПС. Перетворення енергії в МПС. Види втрат і вираз для ККД. Енергетичні діаграми МПС. <i>Література:</i> [1] с.295-296; [7] с.142-148. <i>Завдання на СРС:</i> Методи зменшення втрат в МПС.
8	Лекція 8. Генератори постійного струму незалежного збудження. Генератори постійного струму незалежного збудження. Основні характеристики. <i>Література:</i> [1] с.314-320; [7] с.171-193. <i>Завдання на СРС:</i> Експериментальне визначення характеристик ГПС.
9	Лекція 9. Генератори постійного струму з самозбудженням. Генератори паралельного та змішаного збудження. Умови самозбудження ГПС. <i>Література:</i> [1] с.320-324; [7] с.172-193. <i>Завдання на СРС:</i> Характеристик ГПС послідовного збудження.
10	Лекція 10. Двигуни постійного струму. Рівняння обертаючих моментів та напруги. Пуск двигунів постійного струму. <i>Література:</i> [1] с.326-328; [7] с.198-220. <i>Завдання на СРС:</i> Стандартні типи ДПС, що виготовляються на електромашинобудівних підприємствах.
11	Лекція 11. Характеристики двигунів постійного струму. Механічні та робочі характеристики. ДПС паралельного, послідовного та змішаного збудження. <i>Література:</i> [1] с.329-338; [7] с.198-220. <i>Завдання на СРС:</i> Використання ДПС послідовного збудження як пусковий двигун на транспортних засобах.
12	Лекція 12. Способи регулювання швидкості двигунів постійного струму. Регулювання напругою живлення і зміною струму збудження. <i>Література:</i> [1] с.338-348; [7] с.198-220. <i>Завдання на СРС:</i> Експериментальне визначення характеристик ДПС.
13	Лекція 13. Комутація в машинах постійного струму. Природа щіткового контакту та причини іскріння. Процес комутації, зміна струму в секціях, що комутують. Способи поліпшення комутації в МПС. Додаткові полюси. Зсув щіток на колекторі. <i>Література:</i> [1] с.301-305; [7] с.110-141. <i>Завдання на СРС:</i> Класифікація ступеня іскріння на колекторі МПС.
14	Лекція 14. Нагрів і охолодження МПС. Теплопередача в МПС. Основні режими

	<p>роботи і можливі перевищення температури. Системи вентиляції МПС.</p> <p><i>Література:</i> [7] с.151-170.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Примусове охолодження електричних машин.</p>
15	<p>Лекція 15. Створення рухомих магнітних полів в ЕМ змінного струму.</p> <p><i>Поняття обертових магнітних полів та умови їх створення полів в 2-х і 3-х фазних системах обмоток.</i></p> <p><i>Література:</i> [1] с.87-89; [2], с.95-96.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Біжучі магнітні поля.</p>
16	<p>Лекція 16. Будова багатополюсних обмоток змінного струму.</p> <p><i>Електрорушійні сили (ЕРС) провідника, витка, котушки, котушкової групи.</i></p> <p><i>Коефіцієнти укорочення і розподілення котушкових груп.</i></p> <p><i>Література:</i> [1] с. 87-90; [2] с.95-96.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Взаємозв'язок розміру полюсної поділки та швидкості руху обертового магнітного поля.</p>
17	<p>Лекція 17. ЕРС багатofазних обмоток ЕМ. Обмотувальний коефіцієнт обмотки. ЕРС обмоток від вищих і зубцевих гармонік магнітного поля.</p> <p><i>Способи зменшення ЕРС від вищих гармонік магнітного поля. Скіс пазів</i></p> <p><i>Література:</i> [1] с.89-97; [3] с.95-96; [4] с.385-402.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Скіс пазів в магнітопроводах статора і ротора.</p>
18	<p>Лекція 18. Двошарові петльові та хвильові обмотки. <i>Обмотки з цілим та дробовим числом пазів на полюс та фазу. Паралельні гілки обмоток.</i></p> <p><i>Література:</i> [1] 100-103; [3] 108-111.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Приклади схем петльових і хвильових обмоток.</p>
19	<p>Лекція 19. Магніторушійні сили (МРС) обмоток змінного струму.</p> <p><i>Магніторушійні сили 1-, 2- та 3-фазної обмоток. Обертові хвилі МРС.</i></p> <p><i>Представлення пульсуючої МРС як суми двох обертових МРС різного напрямку руху. Обертові хвилі МРС вищих гармонік та визначення напрямку їх руху.</i></p> <p><i>Література:</i> [1] с.103-110; [3] 126-130.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Криві МРС для різних моментів часу.</p>
20	<p>Лекція 20. Магнітні поля в електричних машинах. <i>Магнітні поля обмоток змінного струму. Магнітне поле взаємоіндукції та магнітні поля пазового, лобового та диференційного розсіювання обмоток. Головні індуктивні опори та індуктивні опори розсіювання обмоток.</i></p> <p><i>Література:</i>[1] с.111-116; [3] с.144-151.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Вирази для магнітної провідності магнітних потоків розсіювання.</p>
21	<p>Лекція 21. Конструкція та принцип дії АМ з короткозамкненим та фазним ротором. <i>Число витків і фаз ротора. Ковзання ротора. Переваги АМ з короткозамкненим ротором.</i></p> <p><i>Література:</i> [1] с.118-120; [3] с.165-169.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> АМ з литими обмотками ротора.</p>
22	<p>Лекція 22. АМ при нерухомому роторі. <i>АМ при нерухомому роторі в режимах ХХ і КЗ. Приведення обмотки ротора до обмотки статора. АМ при нерухомому роторі в режимі навантаження.</i></p> <p><i>Література:</i> [1] с.120-122; [3] с.170-173.</p> <p><i>Завдання на СРС:</i> Індукційний регулятор напруги.</p>

23	<p>Лекція 23. АМ при рухомому роторі. АМ як трансформатор узагальненого типу. Рівняння напруг АМ. Зведення робочого процесу рухомої АМ до робочого процесу при нерухомому роторі. Частота струму і ЕРС в обмотці ротора. Література: [1] с.122-128; [2] с.175-185.</p> <p>Завдання на СРС: Схема заміщення АМ з урахуванням втрат в сталі.</p>
24	<p>Лекція 24. Математична модель АМ. Обґрунтування Т- подібної схеми заміщення АМ та її параметри. Обґрунтування Г- подібної схеми заміщення АМ та її параметри. Векторна діаграма АМ. Теоретичні основи побудови векторних діаграм АМ. Векторні діаграми в двигунному та генераторному режимах роботи. Література: [1] с.125-133; [2] с.185-188.</p> <p>Завдання на СРС: Фізичний зміст С коефіцієнту Г- подібної схеми заміщення</p>
25	<p>Лекція 25. Втрати, ККД та енергетична діаграма АМ. Визначення основних складових втрат і ККД в АМ. Енергетичні діаграми в різних режимах роботи. Література: [1] с. 134-137; [2] с.193-194.</p> <p>Завдання на СРС: Втрати в роторі в гальмівному режимі роботи.</p>
26	<p>Лекція 26. Електромагнітний момент АМ та механічна характеристика АМ. Математичне визначення електромагнітного моменту та його аналіз. Вирази для максимального та пускового моментів асинхронного двигуна (АД). Перевантажувальна здатність. Література: [1] с.137-146.</p> <p>Завдання на СРС: Формула Клосса.</p>
27	<p>Лекція 27. Додаткові електромагнітні моменти в АМ. Асинхронні паразитні електромагнітні моменти від вищих гармонік магнітного поля. Синхронні паразитні електромагнітні моменти. Література: [1] с.146-150.</p> <p>Завдання на СРС: Механічні характеристики АМ для вищих гармонік поля.</p>
Усього 54 години	

Лабораторні заняття: Кожне лабораторне заняття розраховано на 4 аудиторні години.

№ з/п	Назва лабораторного заняття	Години
1	Заняття 1. Вступне заняття. Інструктаж з правил техніки безпеки при виконанні лабораторних робіт. Особливості монтажу схем дослідження електричних машин, вибору приладів та реостатів.	2
2	Заняття 2. Випробування генератора постійного струму з незалежним збудженням. Література: [6]	4
3	Заняття 3. Випробування генератора постійного струму з паралельним і змішаним збудженням. Література: [6].	4
4	Заняття 4. Випробування паралельної роботи генераторів постійного струму паралельного збудження. Література: [6].	4
5	Заняття 5. Випробування двигуна постійного струму паралельного і	

	змішаного збудження. <i>Література: [6].</i>	4
6	Заняття 6. Колоквіум по захисту лабораторних робіт по машинах постійного струму	2
7	Заняття 7 Дослідження асинхронної машини з короткозамкненим ротором в режимах двигуна і генератора. <i>Література: [7]</i>	4
8	Заняття 8. Дослідження асинхронного двигуна з фазним ротором. <i>Література: [7]</i>	4
9	Заняття 9. Дослідження асинхронного двигуна в трифазному та однофазному режимах. <i>Література: [7]</i>	4
10	Заняття 10. Колоквіум по захисту лабораторних робіт по асинхронним машинам	4
Усього 36 годин		

Самостійна робота студента: В таблиці наведено основні завдання, що виносяться на самостійну роботу студентів

№ з/п	Назва теми, що виносяться на самостійне опрацювання	Кількість годин СРС
1	Завдання для СРС 1 Принцип оборотності ЕМ – режими генератора і двигуна електричної машини.	1
2	Завдання для СРС 2. Сфери застосування МПС (транспорт, верстатобудування тощо).	2
3	Завдання для СРС 3. Алгоритми розрахунку магнітного кола МПС.	2
4	Завдання для СРС 4. Крок секції по реальних і елементарних пазах..	2
5	Завдання для СРС 5. Аналіз основних чинників, що впливають на ЕРС і електромагнітний момент МПС.	1
6	Завдання для СРС 6. Зміна характеру реакції якоря при зсуві щіток на колекторі.	2
7	Завдання для СРС 7. Методи зменшення втрат в МПС.	2
8	Завдання для СРС 8. Експериментальне визначення характеристик ГПС.	2
9	Завдання для СРС 9. Характеристик ГПС послідовного збудження.	2
10	Завдання для СРС 10. Стандартні типи ДПС, що виготовляються на електромашинобудівних підприємствах.	2
11	Завдання для СРС 11. Використання ДПС послідовного збудження як пусковий двигун на транспортних засобах.	2
12	Завдання для СРС 12. Експериментальне визначення характеристик ДПС.	2
13	Завдання для СРС 13 Класифікація ступеня іскріння на колекторі МПС.	1
14	Завдання для СРС 14. Примусове охолодження електричних машин.	2
15	Завдання для СРС 15. Біжучі магнітні поля.	2
16	Завдання для СРС 16. Взаємозв'язок розміру полюсної поділки та швидкості руху обертового магнітного поля.	2
17	Завдання для СРС 17. Скіс пазів в магнітопроводах статора і ротора.	2
18	Завдання для СРС 18. Приклади схем петльових і хвильових обмоток.	2

19	Завдання для СРС 19. Криві МРС для різних моментів часу.	2
20	Завдання для СРС 20. Вирази для магнітної провідності магнітних потоків розсіювання.	1
21	Завдання для СРС 21. АМ з литими обмотками ротора.	2
22	Завдання для СРС 22. Індукційний регулятор напруги.	1
23	Завдання для СРС 23. Схема заміщення АМ з урахуванням втрат в сталі.	2
24	Завдання для СРС 24. Фізичний зміст С коефіцієнту Г- подібної схеми заміщення	1
25	Завдання для СРС 25. Втрати в роторі в гальмівному режимі роботи.	2
26	Завдання для СРС 26. Формула Клосса.	1
27	Завдання для СРС 27. Механічні характеристики АМ для вищих гармонік поля.	2
28	Підготовка до модульної контрольної роботи (частина 2)	2
29	Виконання РГР	12
Усього годин 60		

Модульна контрольна робота. Для одержання студентами стійких знань передбачено виконання модульної контрольної роботи, на яку виносяться основні питання дисципліни.

Розрахунково-графічна робота. Для закріплення та узагальнення отриманих знань з теорії електричних машин студенти виконують індивідуальне семестрове завдання – розрахунково-графічну роботу (РГР). Тема РГР: «Розрахунок параметрів та характеристик трифазного асинхронного двигуна». Варіант вхідних даних узгоджується та надається викладачем.

Політика та контроль

6. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Система вимог, які викладач ставить перед студентом:

- *правила відвідування занять: відповідно до Наказу 1-273 від 14.09.2020 р. заборонено оцінювати присутність або відсутність здобувача на аудиторному занятті, в тому числі нараховувати заохочувальні або штрафні бали. Відповідно до РСО даної дисципліни бали нараховують за відповідні види навчальної активності на лекційних та практичних заняттях.*

- *правила поведінки на заняттях: студент має можливість отримувати бали за відповідні види навчальної активності на лекційних та практичних заняттях, передбачені РСО дисципліни. Використання засобів зв'язку для пошуку інформації на гугл-диску викладача, в інтернеті, в дистанційному курсі на платформі Сікорський здійснюється за умови вказівки викладача;*

- *правила захисту індивідуальних завдань: захист РГР з дисципліни здійснюється індивідуально і лише у випадку, коли студент не погоджується із нарахованими балами за результатами перевірки РГР (за умови дотримання календарного плану виконання РГР);*

- *політика дедлайнів та перескладань: якщо студент не проходив або не з'явився на МКР (без поважної причини), його результат оцінюється у 0 балів. Перескладання результатів МКР не передбачено;*

- *політика щодо академічної доброчесності: Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf> встановлює загальні моральні принципи, правила етичної поведінки осіб та передбачає політику академічної доброчесності для осіб, що працюють і навчаються в університеті, якими вони мають керуватись у своїй діяльності, в тому числі при вивченні та складанні контрольних заходів з даної дисципліни;*

• при використанні цифрових засобів зв'язку з викладачем (мобільний зв'язок, електронна пошта, переписка на форумах та у соцмережах тощо) необхідно дотримуватись загальноприйнятих етичних норм, зокрема бути ввічливим та обмежувати спілкування робочим часом викладача.

7. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

PCO розроблена згідно з «Положенням про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського» (затверджено та уведено в дію наказом № 1/273 від 14.09.2020 р.).

Поточний контроль: експрес-опитування, МКР, РГР.

Календарний контроль: провадиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану.

Семестровий контроль: екзамен.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання студентів передбачає визначення кількості балів, отриманих студентом піл час вивчення дисципліни.

Умови допуску до семестрового контролю: поточний семестровий рейтинг повинен складати не менше 30 балів.

Поточний семестровий рейтинг студента складається з балів, отриманих за:

- відповіді під час проведення експрес-опитувань на лекціях;
- виконання модульної контрольної роботи (МКР);
- виконання розрахунково-графічної роботи (РГР);
- виконання та захист лабораторних робіт.

Відповіді під час проведення експрес-опитувань на лекціях

Ваговий бал за одне експрес-опитування – 1 бал.

Максимальна кількість балів на одного студента дорівнює: 1 бал * 3 опитування = 3 бали. (виходячи із 5 опитаних студентів на одній лекції, усього $5 * 9 = 45$ опитувань і $45/15 = 3$ опитування на одного студента)

Критерій оцінювання: правильні відповіді на окремі питання з місця – 1 бал;

Індивідуальне семестрове завдання (РГР)

Згідно з робочою навчальною програмою студент виконує РГР.

Максимальна кількість балів за виконання РГР дорівнює 23 балів.

Критерії оцінювання

- повне і вчасне виконання – 21 ...23 балів (в залежності від якості оформлення);
- є окремі несуттєві помилки – 14...20 балів;
- є суттєві помилки – 2...13 балів;
- неправильне виконання РГР – 0 балів;
- на виконання РГР відводять 8 тижнів з моменту видачі завдання; здача РГР після встановленого терміну передбачає зниження оцінки - 2 бали за кожен тиждень понад встановлений термін.

Модульна контрольна робота

Максимальна кількість балів за виконання МКР дорівнює 6 балів.

Критерії оцінювання

- повна відповідь на запитання (більше 90% матеріалу) 6 балів;
- неповна відповідь на запитання (від 50 до 90% матеріалу) - 2 – 5 балів;
- відповідь містить менше 50 % правильних відповідей – 0 балів;

Лабораторні роботи

- Ваговий бал — 4. Максимальна кількість балів за 7 лабораторних робіт дорівнює: $4 \text{ бали} * 7 = 28 \text{ бал}$. Критерії оцінювання:
  - 1 бал — підготовка до роботи,
  - 1 бал — виконання лабораторної роботи,
  - 2 бали — захист лабораторної роботи.

Календарний контроль базується на поточній рейтинговій оцінці. Умовою позитивної атестації є поточний рейтинг студента не менше 50% від максимально можливого, тобто 30 балів.

Максимальна сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає: $R_C = 3 + 23 + 6 + 28 = 60$ балів.

Форма семестрового контролю – екзамен

Остаточне оцінювання результатів навчання проводиться за стобальною рейтинговою шкалою. Екзаменаційна складова шкали дорівнює 40% від загальної рейтингової шкали, тобто $R_e = 40$ балів. Необхідною умовою допуску до екзамену є захист лабораторних робіт, виконана і захищена РГР. Для здачі екзамену без проведення семестрового контролю («автоматом») потрібно мати стартовий рейтинг не менше 60 балів, а також виконані інші умови допуску до екзамену. Екзаменаційна робота складається з двох теоретичних запитань і однієї задачі

Критерії оцінювання екзамену

- повна відповідь (повне, безпомилкове розв’язування завдання) $R_3 = 39 - 40$ балів;
- відповідь з певними несуттєвими помилками $R_3 = 30 - 38$ бали;
- відповідь без суттєвих помилок, але не з повним обсягом потрібної інформації $R_3 = 20 - 29$ бали;
- неповна відповідь з певними помилками $R_3 = 12 - 19$ балів;
- неповна відповідь зі значною кількістю помилок, але які не є принциповими $R_3 = 8 - 11$ балів;
- повністю неправильна відповідь або відсутність відповіді – 0 балів.

Сумарна кількість рейтингових балів визначається як $R_p = R_C + R_e$

Таблиця відповідності сумарних рейтингових балів оцінкам за наступною шкалою:

Сумарна кількість балів R_p	Оцінка	Результат
95-100	Відмінно	Екзамен здано
85-94	Дуже добре	
75-84	Добре	
65-74	Задовільно	
60-64	Достатньо	
Менше 60	Незадовільно	Екзамен не здано
Менше 30	Не допущений	До екзамену не допущений

8. Додаткова інформація. Перелік тем, які виносяться на семестровий контроль

1. Конструкція і принцип дії машин постійного струму. Призначення колектора.
2. Способи і схеми збудження машин постійного струму.
3. Основні типи, схеми і характеристики якірних обмоток машин постійного струму (петльові, хвильові, прості, складні).
4. Машина постійного струму в режимі холостого ходу.
5. Явище реакції якоря в машинах постійного струму і чинники, що на неї впливають.
6. Математичні вирази і аналіз чинників, що впливають на величини ЕРС і електромагнітного моменту машини постійного струму
7. Генератори постійного струму. Схеми збудження. Характеристики.
8. Двигуни постійного струму із змішаним збудженням. Основні характеристики. Регулювання частоти обертання і стійкість роботи двигуна.
9. Колекторні двигуни послідовного збудження.
10. Комутація в машинах постійного струму і способи її покращення. Додаткові полюси.
11. Будова і принцип дії асинхронних машин.
12. Обмотки статора електричних машин змінного струму.
13. ЕРС обмоток змінного струму.
14. МРС обмоток змінного струму.
15. Рівняння, схема заміщення, векторна діаграма та втрати в АМ.
16. Вираз для електромагнітного моменту асинхронної машини.

Сілабус дисципліни складено: професором кафедри електромеханіки, д.т.н. Васьковським Ю.М. Ухвалено кафедрою електромеханіки ФЕА (протокол № 10 від 24.06.2026 р.)

Погоджено Методичною комісією ФЕА (протокол № 6 від 27.06.2026)